

Výkonná moc na Litvě, v Lotyšsku a Estonsku

BOGUSŁAW PYTLIK

Perspektivu rozvoje ústavních systémů pobaltských států neurčily pouze akty, které se týkaly jejich nezávislosti, ale rovněž právní úpravy přijaté po jejich schválení. V přijímaných deklaracích, i ve formálně-právních krocích Litvy, Lotyšska a Estonska se tak objevuje jednak ústavní kontinuita s meziválečným obdobím a současně také nejsou zanedbány moderní demokratické standardy a jsou přijímány obecně závazné akty mezinárodního práva.

Jedním ze zásadních cílů ústavních změn na Litvě, v Lotyšsku a Estonsku byl návrat k základním hodnotám *demokratického právního státu*. Je potřeba si všimnout toho, že u platné estonské ústavy z roku 1992 je mezi základními zásadami státního systému opomínuta zásada demokratického právního státu. Tato skutečnost je o to zajímavější, že na tuto zásadu nezapomněli v žádném z nově schvalovaných základních zákonů v postkomunistických státech střední a východní Evropy. Nicméně, i přes nedostatek výše uvedené zásady, je možné konstatovat, že odvolávka na § 1 ústavy na republikánskou a demokratickou formu vlády a také desetiletá ústavní praxe, která je založena na západoevropských standardech, skutečně realizuje parlamentní systém vlády a že Estonsku nehrozí autoritářské tendence.

Rozhodující význam je nutné připsat *ústavní zásadě trojího dělení moci*, která světila jednotlivým orgánům povinnost realizace základních funkcí státu.

Ve všech zmiňovaných pobaltských státech byla výkonná moc rozdělena a jejím výkonem nebyly pověřeny pouze vlády, ale také prezidenti států. Rozsah výkonné moci, kterou mají hlavy států na Litvě, v Lotyšsku a Estonsku, není stejný. Ve všech těchto zemích je oblast činností prezidenta detailně vymezena ústavou a omezuje je na zvlášť vyjmenované situace. Je však potřeba pamatovat na to, že existující rozdíly mohou být odůvodněny nikoliv pouze samotnými odlišnostmi právních norem obsažených v základních zákonech, ale rovněž individuálním charakterem jednotlivých prezidentů a mírou osobní legitimacy pro spravování úřadu hlavy státu.

Mimo prezidentů států je výkonná moc na Litvě svěřena *vládě Litevské republiky*, přitom je nutné si všimnout, že litevský zákonodárce nepoužívá název rada ministrů. Polský text litevské ústavy vydaný vydavatelstvím Sejmu (Wydawnictwo Sejmowe, pozn. překl.) mylně nazývá premiéra vlády „předsedou rady ministrů“. Pojem „Ministras Pirmininkas“ znamená v doslovném překladu předseda ministrů.¹ V Lotyšsku je exekutivním orgánem *kabinet ministrů* a v Estonsku – *vláda*. Vyjmenované orgány výkonné moci jsou základními institucemi exekutivy. Jejich fungování je úzce provázáno s parlamenty a prezidenty států. Takový stav je výsledkem parlamentárně-kabinetního systému přijatého na Litvě a v Estonsku a parlamentního systému přijatého v Lotyšsku.

Rozdíly, které se týkají struktury a složení vlád a také způsobu jejich tvoření, vzájemných relací mezi nimi a ostatními subjekty politického systému, nejsou podmíněny pouze historickými okolnostmi, ale i „... rozložením politických sil během ústavodárné práce. Všude je však patrné úsilí o racionalizaci systémů parlamentárně-kabinetních vlád“.²

Fungování vlády Litevské republiky je podmíněno rozložením politických sil v parlamentě. Pro realizaci svých záměrů musí mít důvěru parlamentu, před nímž nese solidární odpovědnost. Vláda, stejně jako její jednotliví ministři, jsou zavázáni Seimas tím, že na každou jeho výzvu musí předložit zprávu o své činnosti. Ministři litevské vlády nejsou odpovědní pouze před parlamentem, ale také před premiérem a prezidentem státu.

Podobnými zásadami se řídí také kabinet ministrů v Lotyšsku. Dohled nad jeho činností vykonává jednak Saeima prostřednictvím schvalování státního rozpočtu připraveného kabinetem, jednak přijímáním každoročních zpráv o jeho plnění. Pravomocí, kterou nedisponuje žádný jiný kolegiální orgán výkonné moci analyzovaných pobaltských států, je možnost kabinetu ministrů vydávat rozhodnutí mající právní sílu zákonů. Tuto pravomoc může kabinet využít pouze v době mezi zasedáními parlamentu, nejpozději 3 dny po zahájení zasedání Saeima. Všechny akty tohoto typu však musí být předloženy parlamentu ke schválení.

Činnost estonské vlády je úzce provázána s parlamentem i s prezidentem. Volba nového složení Riigikogu, nebo uprázdnění úřadu hlavy státu vede k obligatorní demisi vlády. Určitým rozdílem, který se v tomto případě může vyskytnout, je skutečnost, že pravomoc vlády nejsou formálně spojeny s vyjádřením důvěry Riigikogu. Parlament však vládu může odvolat vyjádřením nedůvěry. Základní zákon v tomto smyslu nezavádí podmínky meritorní povahy, ale pouze precizuje způsob vyjádření nedůvěry vládě.

1. Vláda Litevské republiky

1.1 Vznik a složení vlády

Premiéra vlády Litevské republiky jmenuje a také odvolává prezident státu a činí tak se souhlasem Seimas. Litevský zákonodárce během formulace čl. 92 základního zákona, který se týká způsobu tvorby vlády, nepoužil termín *designace* (lat. *designo*) – tento pojem znamená totéž co „*povolávat na místo*“. Designace může být rovněž chápána jako pověření misí formování nové vlády ze strany hlavy státu vybranému politikovi. Prezident jmenuje a odvolává zbývající členy vlády a činí to vždy na návrh premiéra.

Prezident Litevské republiky může odmítnout jmenování ministra. V takové situaci je premiér povinen do 10 dnů od rozhodnutí představit jiného kandidáta na převzetí úřadu.

V souladu se základním zákonem disponuje premiér 15denním termínem, který se počítá ode dne jmenování, na představení parlamentu složení kabinetu, jenž byl před tím akceptován hlavou státu, a rovněž jeho programu činnosti vlády. V případě, že by Seimas nepřijal *exposé*, je premiér povinen představit parlamentu nový program a na to má dalších 15 dnů. Akceptace programu práce vlády je nezbytnou podmínkou, umožňující novému kabinetu přijetí závazků.³ Je udělována většinou hlasů poslanců, kteří se účastní zasedání Seimas.⁴ Opakované schvalování vlády je nutné jedině, pokud dojde k situaci, že v jejím složení změní více než polovina ministrů.⁵

Kompetentní osobou, přijímající přísahu od nově jmenovaného premiéra a rovněž zbývajících členů vlády, je předseda Seimas. V případě, že by se předseda parlamentu nemohl účastnit slavnostní přísahy nové vlády, přebírá tuto kompetenci pouze pověřený místopředseda.

Členové vlády slibují věrnost Litevské republice, dodržování ústavy a zákonů. Slavnost se koná vždy v budově Seimas za přítomnosti hlavy státu.

Žádný platný právní akt na Litvě nepředpokládá úřad stálého zástupce premiéra. V případě, že by to vyžadovala situace, může prezident, na návrh šéfa vlády, pověřit plněním výkonu funkce premiéra jednoho z ministrů. Období delegování takových pravomocí však nesmí překročit 60 dnů.

V případě potřeby může vláda vytvářet *stálé* nebo *přechodné komise*. Předsednictvím tohoto typu orgánů je pověřen premiér, ministr nebo jiná určená osoba. V souladu se zákonem o vládě⁶ je rovněž možné vytvářet i jiné vládní struktury, které se zabývají řešením problémů přesahujících rámec kompetencí ministerstev. Rozhodnutí o jejich vytvoření, úkolech, funkcích a způsobu práce přijímá vláda. Vedoucí těchto jednotek, podobně jako ministři, podléhají přímo premiérovi a mají právo vydávat taková úřední rozhodnutí jako šéfové resortů.

Ministerstva jsou tvořena i likvidována na základě zákona prostřednictvím Seimas a to na návrh vlády. V průběhu 11 let se jejich počet změnil z původních 19 (vláda premiéra Adolfa Šleževičiuse, plnila funkční období od 10. března 1993 do 8. února 1996) na 13 ministerstev. V současnosti funguje na Litvě 13 resortů a jsou jimi:

1. Ministerstvo financí;
2. Ministerstvo hospodářství;
3. Ministerstvo kultury;
4. Ministerstvo obrany země;
5. Ministerstvo ochrany životního prostředí;
6. Ministerstvo sociálního zabezpečení a práce;
7. Ministerstvo osvěty a vědy;
8. Ministerstvo zemědělství a lesnictví;
9. Ministerstvo vnitra;
10. Ministerstvo zahraničních věcí;
11. Ministerstvo spravedlnosti;
12. Ministerstvo dopravy a spojů;
13. Ministerstvo zdravotnictví.⁷

V červenci 1993 se zrodil nápad na zvětšení počtu resortů o *Ministerstvo všeobecných záležitostí*. Argumenty, které tento návrh odůvodňovaly, vycházely z toho, že ve struktuře litevské vlády neexistuje funkce vicepremiéra a ministra bez portfeje. Předpokládalo se, že právě nové ministerstvo doplní tyto nedostatky. Proti koncepci vytváření dodatečného úřadu se postavil Seimas, který neschválil odpovídající zákon.⁸

Ministerstva se skládají z *departmentů a oddělení*, které řídí přímo ministr nebo jím určený tajemník ministerstva. V oblasti působnosti ministerstev jsou tvořeny poradní orgány – *kolegia*⁹, pracující pod vedením ministra. Existence této struktury je povinná. Úkolem kolegií je zabývat se nejdůležitějšími problémy, které jsou spojeny s činností ministerstva, mj. příprava nejdůležitějších návrhů zákonných úprav resortu, vypracovávání zpráv vedoucích strukturálních jednotek a jiných subjektů fungujících v oblasti působnosti ministerstva.

1.2 Premiér vlády Litevské republiky

Z rozhodnutí zákonodárce byl premiér litevské vlády pověřen řízením práce kabinetu a rovněž jeho reprezentací ve vnitřních záležitostech. Svolává a předsedá zasedáním vlády.

V oblasti složení vlády mu nenáleží pouze pravomoc navrhování jmenování a odvolávání ministrů, ale také jmenování a zbavování funkce *tajemníka vlády*, jmenování vedoucích vládních institucí. Na návrh ministrů jmenuje *tajemníky ministerstev*. Ve vztahu ke dvěma posledním kategoriím státních úředníků má šéf vlády právo jejich disciplinárního postihu.

Za účelem přípravy návrhů zákonů a jiných právních aktů, a také pro výkon jiných povinností vyplývajících ze zákona, povolává premiér *pracovní skupiny*. Tato pravomoc přísluší také ministrovi zplnomocněnému zastupováním premiéra.

Šéf vlády disponuje právem veta vůči rozhodnutím, která byla přijata během jeho nepřítomnosti.

Premiéři vlády Litevské republiky	Funkční období
Kazimiera D. Prunskiene	17. března 1990 – 10. ledna 1991
Albertas Šimenas	10. ledna 1991 – 13. ledna 1991
Gediminas Vagnorius	13. ledna 1991 – 21. července 1992
Aleksandras Abišala	21. července 1992 – 12. prosince 1992
Bronislavas Lybus	12. prosince 1992 – 10. března 1993
Adolfas Šleževičius	10. března 1993 – 23. února 1996
Laurynas M. Stankevičius	23. února 1996 – 4. prosince 1996
Gediminas Vagnorius	4. prosince 1996 – 3. května 1999
Irene Degutienė	3. května 1999 – 20. května 1999
Rolandas Paksas	20. května 1999 – 3. listopadu 1999
Andrius Kubilius	3. listopadu 1999 – 27. října 2000
Rolandas Paksas	27. října 2000 – 20. června 2001
Eugenijus Gentvilas ¹⁰ (plnil funkci premiéra)	20. června 2001 – 3. července 2001
Algirdas Brauskas	3. července 2001 –

1.3 Ministři vlády Litevské republiky

Jak vyplývá z čl. 26 zákona o vládě, je základní povinností ministrů výkon zákonů a dekretů prezidenta a nařízení premiéra, a také jiných úkolů, které jsou jim uloženy normativními akty.¹¹ K povinnostem ministrů patří předkládání návrhů zákonů vládě a jiných právních aktů, vykonávání nařízení premiéra, vydávání rozhodnutí¹² a jiných zákonem stanovených aktů, a také předkládání vládě zpráv o činnosti svých resortů. Tato povinnost vyplývá ze skutečnosti, že ministři řídí své resorty a rovněž rozhodují o otázkách, které spadají do oblasti působnosti jim svěřeného ministerstva.

Ministři jsou členové vlády a současně reprezentují monokratický orgán, který realizuje jednotlivé předmětově vyčleněné úkoly vlády jako celku.

Členové litevské vlády nemohou vykonávat žádné jiné volené nebo jmenované funkce a také nesmějí pracovat v soukromých podnicích, obchodních institucích či jiných soukromých firmách, ani dostávat jinou odměnu. Výjimkou může být pouze odměna za tvůrčí práci.¹³

1.4 Kompetence vlády

Mezi základní pravomoce vlády Litevské republiky patří:

- A. *Účast na legislativě.* Vláda disponuje právem předkládání parlamentu vlastních návrhů zákonů, odpovídá za realizaci zákonů a rozhodnutí schválených Seimas a rovněž dekretů prezidenta. Je oprávněna obrátit se na Ústavní soud s žádostí o vyjádření, zda jsou rozhodnutí parlamentu v souladu se základním zákonem.
- B. *Výkon celkového řízení záležitostí státu.* V této oblasti patří k nejdůležitějším úkolům vlády – ochrana nenarušitelnosti státních hranic, zajištění bezpečnosti státu a veřejného pořádku, vykonávání zákonů a rozhodnutí schválených Seimas a dekretů prezidenta, využívání práva zákonodárné iniciativy, možnost obrátit se na Ústavní soud s žádostí o vyjádření, zda jsou rozhodnutí parlamentu v souladu se základním zákonem.
- C. *Koordinace a řízení činnosti vládní administrativy.* V této oblasti se aktivita vlády vztahuje na koordinaci činnosti ministerstev a státních úřadů, předkládání návrhů na zřizování nových a likvidaci již nepotřebných jednotek, a také potvrzování statutů úřadů vládní administrativy.
- D. *Příprava a řízení plnění státního rozpočtu.* V souvislosti s tím je vláda povinna předložit Seimas zprávu o plnění zákona o státním rozpočtu. V rozsahu úkolů, které se týkají státních financí a majetku, není vláda povinna je pouze spravovat, ale také odpovídá za jejich využívání a způsob, jakým je s nimi disponováno.
- E. *Navazování diplomatických vztahů a kontaktů s jinými státy a mezinárodními organizacemi.* Rozsah těchto povinností zahrnuje také právo navrhopvat jmenování a odvolání představitelů Litvy v jiných státech a při mezinárodních organizacích.
- F. *Spolupráce s místní samosprávou a dohled nad ústavností činnosti samospráv.* Vláda spolupracuje se samosprávami s cílem stanovení směrů rozvoje mj. systému sociálního zabezpečení, ochrany zdraví, vzdělávání a kultury. Mezi kompetence vlády patří rovněž jmenování svých představitelů odpovědných za kontrolu dodržování ústavy, zákonů a rozhodnutí vlády ze strany místních samospráv.¹⁴

1.5 Způsob práce vlády

Vláda je kolektivním orgánem, který jedná na schůzích a předmětem jejich jednání jsou všechny otázky spojené s jejími kompetencemi, a rovněž záležitosti, o nichž ministerstva, státní úřady, lokální a městské rady nemohou rozhodovat samostatně.¹⁵

Program jednání vlády je připravován *tajemníkem vlády* a následně je potvrzován šéfem vlády. Ne později než 3 dny před jednáním musí být dokument rozeslán členům vlády.

Zasedání vlády Litevské republiky, která se konají zpravidla jednou týdně, se mimo premiéra a ministrů účastní: předseda Ústavního soudu, předseda Nejvyššího soudu, předseda představenstva Banky Litvy, generální prokurátor a státní kontrolor, a také osoby předvolané nebo pozvané.

K tomu, aby byla rozhodnutí vlády pravomocná, je nezbytná většina hlasů za přítomnosti nejméně poloviny členů kabinetu. Nařízené hlasování je pouze v situaci, když dojde k rozdílu názorů nebo na základě prosby některého z ministrů. V případě vyrovnaného počtu hlasů je rozhodující hlas premiéra. Schválená rozhodnutí vlády jsou podepisována premiérem a příslušným ministrem v termínu do 3 dnů od doby schválení. V situaci, kdy se rozhodnutí týká něko-

lika resortů, podepisuje dokument vedle premiéra také ministr – navrhovatel. Tyto akty vstupují v platnost dnem podpisu. Pouze v případě rozhodnutí, která pozastavují nebo zavádějí změny v jiných aktech tohoto typu, je termín vstupu v platnost prodloužen o jeden den. Rozhodnutí vlády jsou publikována v úředním denníku „*Valstybės žinios*“.

Premiér a vláda využívá jako pomocný a organizační orgán Kancelář vlády, kterou řídí tajemník vlády.

1.6 Odpovědnost členů vlády

Ústava Litevské republiky předpokládá solidární *politickou odpovědnost* celého kabinetu před Seimas za celkovou činnost, a také individuální odpovědnost ministrů před Seimas a prezidentem za jim svěřené části státní administrativy.¹⁶

Důsledkem pohnání k politické odpovědnosti může být vyjádření nedůvěry vládě, anebo některému jejímu členovi. V této záležitosti je hlasování vždy tajné a rozhoduje se prostou většinou hlasů, pokud se návrh na vyjádření nedůvěry týká celé vlády. V případě, že se jedná o vyjádření nedůvěry ministrovi, je nutná absolutní většina hlasů všech poslanců.

Základní zákon nepředpokládá *ústavní odpovědnost* členů vlády, tuto rezervuje především prezidentovi, poslancům a soudcům Ústavního soudu, Nejvyššího soudu a Apelačního soudu.

Členové vlády mohou být pohnáni ke *kárné odpovědnosti*. Rozhodnutí o zbavení imunity člena vlády přijímá Seimas. V době mezi zasedáními parlamentu má pravomoc vyjádřit souhlas s pohnáním k této formě odpovědnosti, včetně uvěznění, prezident státu.

1.7 Demise vlády

Analyzujíc otázku demise vlády, je nutné si všimnout toho, že k takové situaci může dojít především činností Seimas nebo prezidenta státu.

Na základě parlamentních kroků podává vláda demisi, když:

- I. Je vládě vyjádřena nedůvěra, nebo je odhlasován podobný návrh vůči premiérovi. Vede to k demisi celé vlády. Výjimkou je situace, kdy je přijat návrh na vyjádření nedůvěry vůči ministrovi, který plní funkci premiéra. Tehdy se neimplikuje nezbytnost odstoupení celé vlády.
- II. Seimas dvakrát neudělí souhlas programu nově vzniklé vlády.
- III. Seimas neudělí vládě pravomoce po změně více než poloviny ve složení jejích ministrů.

Vláda odstupuje v důsledku aktivity prezidenta pouze v případě, že hlava státu osobně odvolá premiéra, k čemuž je však nutný souhlas parlamentu.

Vláda odstupuje rovněž v situaci, když premiér osobně rozhodne o své rezignaci na vykonávanou funkci nebo v případě smrti šéfa vlády.

V únoru 1996 podal demisi tehdy úřadující premiér A. Šleževičius v souvislosti se zveřejněním skutečnosti, že využíval tajné vládní informace pro získání materiálních výhod.

Kabinet je obligatorně povinen předat své pravomoce prezidentovi:

1. v průběhu 3 dnů po parlamentních volbách;
2. v průběhu 5 dnů po volbách nového prezidenta Litevské republiky.

Po přijetí demise pověřuje prezident vládu plněním svých povinností až do doby než vznikne vláda nová. Takové rozhodnutí se týká rovněž ministra až do doby jmenování jeho nástupce.

V případě individuální demise premiéra může hlava státu pověřit plněním funkce šéfa vlády jednoho z ministrů a to rovněž do doby konstituování se nové vlády.

2. Kabinet ministrů Lotyšské republiky

2.1 Vznik a složení kabinetu

Úkol vytvoření kabinetu ministrů dostává osoba pověřená prezidentem Lotyšské republiky. Politik, který obdržel post premiéra, navrhuje prezidentovi jmenování zbývajících ministrů. Navrhované složení kabinetu musí být předloženo ne pouze prezidentovi, ale rovněž předsedovi *Saeima*, který je povinen ho představit na následujícím zasedání parlamentu.

Členové kabinetu ministrů zaujmají své úřady poté, co tomuto orgánu udělí důvěru parlament. Po této události obdrží ministři rovněž individuální nominace.¹⁷

Ústava přesně nestanoví strukturu kabinetu a odkazuje v této záležitosti na samostatný zákon. Tento dokument stanovuje pouze počet ministerstev, ale nehovoří o počtu ministrů.

Mimo šéfa kabinetu ministrů tvoří vládu 12 resortních ministrů, jejichž jmenování je závazné. Tato skupina úředníků představuje hlavní část kabinetu. Toto složení může být rozšířeno rozhodnutím premiéra o jednu osobu, které jsou svěřeny povinnosti zástupce premiéra.

Osoba, jež plní funkci zástupce premiéra, mimo to, že není jmenována přímo v první fázi tvorby kabinetu, disponuje stejnými právy jako ostatní členové kabinetu ministrů. Jeho složení může být zvětšeno o libovolný počet ministrů, kteří budou plnit jim svěřené úkoly. Nevylučuje se jmenování dalších zástupců premiéra. V tomto případě se však musí jednat o sobu, která současně plní funkci resortního ministra.

V souladu se zákonem o složení kabinetu ministrů z 15. července 1993¹⁸ existují v Lotyšsku následující resorty:

1. Ministerstvo školství a osvěty;
2. Ministerstvo financí;
3. Ministerstvo hospodářství;
4. Ministerstvo kultury;
5. Ministerstvo obrany;
6. Ministerstvo ochrany životního prostředí a regionálního rozvoje;
7. Ministerstvo zemědělství;
8. Ministerstvo sociálních záležitostí;
9. Ministerstvo vnitra;
10. Ministerstvo zahraničních věcí;
11. Ministerstvo spravedlnosti;
12. Ministerstvo dopravy.¹⁹

Andris Berzins, který v současnosti plní funkci premiéra, jmenoval do kabinetu dodatečně ještě tři ministry, mající úkoly v oblastech:

1. městských a veřejných reforem;
2. spolupráce s mezinárodními finančními institucemi;
3. reformy veřejné administrativy.²⁰

Mimo 12 *resortních ministrů* jsou členy kabinetu také *státní ministři*. Tato skupina ministrů zaujímá své úřady po předložení programu činnosti ministrům v kabinetu. Tyto dokumenty musí být v souladu s programem kabinetu. Programy činnosti státních ministrů mohou být realizovány po jejich potvrzení kabinetem.²¹

Za účelem řešení konkrétních záležitostí mohou být na základě rozhodnutí kabinetu vytvořeny *výbory*. Jejich složení je určováno kabinetem ministrů.

2.2 Premiér kabinetu ministrů Lotyšské republiky

Premiér je na základě čl. 60 ústavy pověřen předsednictvím zasedání kabinetu. V situaci, kdyby nemohl tuto povinnost plnit, ho zastupuje pověřený ministr.

Předseda kabinetu ministrů má právo iniciovat u prezidia *Saeima* svolání zasedání parlamentu.

V případě odchodu resortního ministra z kabinetu může šéf kabinetu převzít jeho povinnosti. Většinou však v takové situaci předává premiér plnění této funkce jinému resortnímu ministrovi nebo na tento post povolává osobu, která do té doby nezasedala v kabinetu. V případě, že je na uprázdněné místo povolána nová osoba, je nutné o tomto rozhodnutí uvědomit prezidenta státu a rovněž to vyžaduje získání souhlasu parlamentu.

Premiéři kabinetu ministrů Lotyšské republiky	Funkční období
Ivars Godmanis	7. května 1990 – 20. července 1993
Valdis Birkavs	20. července 1993 – 15. listopadu 1994
Māris Gailis	15. listopadu 1994 – 21. prosince 1995
Andris Šķēle	21. prosince 1995 – 28. července 1997
Guntas Krasts	28. července 1997 – 26. září 1998
Vilis Krištopans	26. září 1998 – 16. července 1999
Andris Šķēle	16. července 1999 – 5. května 2000
Andris Berzins	5. května 2000 –

2.3 Členové kabinetu ministrů Lotyšské republiky

Jak resortní tak i státní ministři využívají stejně plnou samostatnost v oblasti plnění svých zákonných povinností. Nejdůležitější rozdíl však spočívá v tom, že druzí jmenovaní fungují ve struktuře konkrétního ministerstva a zabývají se přesně vymezenými úkoly. Výše uvedený rozdíl v oblasti rozsahu působnosti ministrů implikuje rozsah rolí, jaké mohou tyto dvě kategorie ministrů hrát během zasedání kabinetu. Státní ministři mají právo účastnit se přijímání pouze těch rozhodnutí, která spadají do oblasti jejich kompetence. Je třeba si všimnout toho, že „v praxi je instituce státního ministra využívána k tomu, aby byly garantovány zájmy politických uskupení, která vstupují do vládní koalice.“²²

Ministři a odpovědní vládní úředníci, s delegovanou pravomocí od ministra, mají právo účastnit se zasedání parlamentu a také jeho komisí. Tato pravomoc přináší k samotnému úřadu ministra a skutečnost, že některý z ministrů není současně poslancem, nemá žádný význam. Jak vyplývá z analýzy čl. 63 základního zákona, nezavádí se v Lotyšsku personální rozdělení mezi členstvím v kabinetě ministrů a plněním poslaneckého mandátu.

Členové kabinetu ministrů nemohou spojovat své posty, které zaujímají v tomto orgánu, s hospodářskou aktivitou nebo realizací jiných úkolů. Detailněji tuto otázku rozebírá zákon o boji proti korupci. Premiér, stejně tak i ministři, mohou být současně poslanci parlamentu.

2.4 Kompetence kabinetu ministrů

Počet záležitostí, které spadají do kompetence kabinetu ministrů, je široký a obecně se týká přijímání rozhodnutí ve věcech spojených s každodenní politikou kabinetu. Lotyšský kabinet se zabývá všemi otázkami, které se týkají návrhů normativních aktů, jež byly navrženy ministerstvy nebo ministry. K nejdůležitější skupině úkolů kabinetu ministrů je nutné započítat:

- a) *Participace na legislativním procesu parlamentu.* Do oblasti této kompetence patří především možnost využívání práva zákonodárné iniciativy a také práva předkládat pozměňovací návrhy a dodatky k projednávaným návrhům zákonů.
- b) *Tvorba práva.* Tuto povinnost má kabinet ministrů v době mezi zasedáními Saeima. Akty na úrovni *nařízení s právní silou zákona* mohou být vyhlášovány kabinetem pouze v krajních situacích. Jejich obsah nemůže narušovat volební zákon, zákony, které se týkají soudního systému a procedury, rozpočtu a zákona o rozpočtu a také zákonů, jež přijal stávající parlament. Vládou schválená rozhodnutí s právní silou zákona se nemohou týkat amnestie, emise peněz, státních daní, celních poplatků a půjček, železničních tarifů a dluhů. Kabinet je povinen během 3 dnů od zahájení zasedání Saeima předložit tento druh právních aktů k potvrzení parlamentem.²³ Pokud Saeima tyto dokumenty neodešle komisi za účelem jejich posouzení jako návrhů obyčejných zákonů v souladu s panující legislativní procedurou, ztrácejí tyto akty svoji právní moc. Jinými normativními akty přijímanými kabinetem jsou *usnesení*. Nezbytnou podmínkou pro jejich vydání je zákonný základ. Jedinou výjimkou z této zásady je potřeba regulovat tímto typem aktů záležitosti, které se ještě nedočkaly právní úpravy na úrovni zákona.
- c) *Provádění rozpočtové politiky státu.* Tato klasická kompetence připadající kolegiálními orgány výkonné moci předpokládá každoroční povinnost kabinetu ministrů připravit návrh zákona o rozpočtu a následně po jeho schválení řízení čerpání rozpočtu a předložení zprávy o jeho realizaci.
- d) *Obrana státu.* Kabinet ministrů může v situacích vnějšího ohrožení nebo v případě vnitřních nepokojů, které mohou být hrozbou pro státní zřízení, vyhlásit výjimečný stav. O takovém rozhodnutí musí být v průběhu 24 hodin informován parlament.
- e) *Státní administrativa.* Činnost v této oblasti má zajistit realizaci jednotné politiky pro celý stát. Nezbytná je tedy koordinace práce ministrů. Kabinet ministrů je ve vymezených situacích oprávněn vydávat *instrukce a rekomendace*, které jsou závazné pro administrativní jednotky nižší úrovně.

2.5 Způsob práce kabinetu ministrů

Zasedání lotyšského kabinetu, který je kolegiálním orgánem, mají neveřejný charakter a svolává je a předsedá jim předseda kabinetu ministrů. Ve výjimečných situacích má právo svolávat a předsedat zasedáním kabinetu ministrů prezident státu, který rovněž určuje pořad jednání.²⁴ Nemá však hlasovací právo.

Během jednání kabinetu se předpokládá přítomnost *státního kontrolora*, který disponuje právem poradního hlasu. Stejnými pravomocemi během zasedání se těší *zplnomocnění poradci premiéra* a také, s jeho souhlasem, *zplnomocnění poradci ministrů*. Mezi hosty pozvanými na jednání kabinetu ministrů se mohou nacházet *specialisté*, tzn. osoby kompetentní v oblastech projednávaných problémů.

O platnosti jednání rozhoduje kvórum, které tvoří více než polovina resortních ministrů a ministrů pro vymezené úkoly. Při určování kvóra se nezohledňují státní ministři, pokud se nevyžaduje jejich přítomnost z důvodu projednávané záležitosti, potom se od této zásady upouští.

Rozhodnutí jsou přijímána většinou hlasů členů kabinetu ministrů s hlasovacím právem. V případě vyrovnaného počtu hlasů je konečné rozhodnutí v gesci premiéra. Každý člen kabinetu disponuje pouze jedním hlasem. Tuto situaci nemění ani skutečnost, že je jednomu ze státních ministrů svěřena správa několika resortů.

Obsluhu fungování lotyšského kabinetu ministrů vykonává *kancelář státu*. Za její práci odpovídá ředitel kanceláře státu. Mezi jeho povinnosti patří správa rozpočtu kabinetu ministrů, jakož i samotné kanceláře. Velmi důležitým úkolem kanceláře státu je provádění a dohled nad dokumentací spojenou s fungováním kabinetu a úřadu předsedy kabinetu ministrů. Ředitel kanceláře státu a také mu podřízení zaměstnanci jsou jmenováni na základě zákona o státní službě.²⁵

2.6 Odpovědnost členů kabinetu ministrů

Kontrolu nad činností kabinetu ministrů v Lotyšsku vykonává parlament. Zcela zřejmým projevem této kompetence je možnost vyslovit kabinetu v kteroukoliv dobu nedůvěru. Kabinet nese *politickou odpovědnost* před Saeima. S návrhem na vyslovení nedůvěry může vystoupit 1/10 poslanců nebo *výbor odpovědnosti kabinetu*. Tento orgán je parlamentní komisí zabývající se kontakty mezi Saeima a kabinetem ministrů a průběžnou kontrolou činnosti kabinetu.

K politické odpovědnosti může být pohnán celý kabinet ministrů nebo konkrétní resortní nebo státní ministr. V souladu s řádem lotyšského parlamentu se o předloženém návrhu hlasuje na následujícím zasedání Saeima.

Stejný význam jako vyjádření nedůvěry kabinetu ministrů má odmítnutí parlamentem návrhu rozpočtu, který kabinet připravoval.²⁶

Ústava Lotyšska neukládá členům kabinetu ministrů jiné formy odpovědnosti, tzn. ústavní, kárnou či civilní.

2.7 Demise kabinetu ministrů

Během kadence Saeima předkládá kabinet ministrů demisi pouze v důsledku kroků, které podnikl parlament. K takové situaci může dojít následkem vyjádření nedůvěry premiérovi. Toto rozhodnutí Saeima implikuje nezbytnost odstoupení celého kabinetu. V případě vyjádření nedůvěry jednotlivému ministrovi odstupuje tento ministr a premiér je povinen postavit jinou osobu na jeho místo.²⁷ V obou výše uvedených situacích má šéf kabinetu formální povinnost informovat o demisi prezidenta Lotyšské republiky a také předsedu Saeima, který tuto informaci zapisuje do denního programu následujícího jednání parlamentu.

Vyjádření nedůvěry resortnímu ministrovi současně znamená odstoupení státních ministrů, kteří pracovali na daném ministerstvu. Tato situace je opodstatněná z toho důvodu, že v praxi je instituce státního ministra využívána politickými stranami, které vstupují do vládní koalice, k realizaci stranických zájmů.

Odstoupivší členové kabinetu, nezávisle na tom, zda jim byla vyjádřena nedůvěra, nebo opustili kabinet na základě vlastního rozhodnutí, mohou dále plnit svoji funkci, pokud s tím souhlasí parlament, a to do doby než jsou na jejich místa povoláni nástupci.²⁸

Když se zabýváme problematikou změn ve složení kabinetu ministrů, je potřeba si všimnout té skutečnosti, že předseda lotyšského kabinetu disponuje formálně neomezeným právem požádat konkrétního ministra o okamžité odstoupení. Tuto situaci nemění ani fakt, že ministr, kterého se tato žádost týká, požívá důvěry parlamentu.

3. Vláda Estonské republiky

3.1 Vznik a složení vlády

Kandidát na post premiéra vlády je designován prezidentem státu. Hlava státu musí v této záležitosti přijmout rozhodnutí v termínu 14 dnů od data odstoupení předchozí vlády. V té době je politik aspirující na místo premiéra povinen představit parlamentu Riigikogu programové zásady budoucí vlády. Rozhodnutí o jmenování na post premiéra přijímá parlament bez debaty veřejným hlasováním většinou hlasů.²⁹

Od té chvíle musí šéf vlády během 7 dnů představit prezidentovi návrh složení budoucí vlády a hlava státu povolává v termínu 3 dnů vládu v navrženém složení.

V případě, kdyby došlo k tomu, že jmenovaný premiér by nedokázal splnit svůj závazek, nebo by nezískal důvěru Riigikogu, eventuálně by se sám odmítl přijmout misi tvoření vlády, tehdy má prezident právo během 7 dnů navrhnout jiného kandidáta na post premiéra vlády.

Estonský zákonodárce nevylučuje situaci, ve které by prezident z různých příčin nepředstavil během 7 dnů jiného kandidáta na místo šefa vlády, nebo by odmítl jeho představení, eventuálně by navržený kandidát nezískal podporu Riigikogu, nebo by sám rezignoval na misi tvoření vlády. Tehdy, v souladu s ústavou, přechází právo výběru kandidáta na úřad premiéra na parlament, který na to má 14 dnů. Pokud by ani tyto kroky nepřinesly pozitivní efekt, je prezident Estonské republiky nucen přijmout rozhodnutí o rozpuštění Riigikogu a vypsání předčasných parlamentních voleb.

Orgánem, který má právo přijmout přísahu od nově jmenované vlády, je Riigikogu.

Hlavní část vlády v Estonsku tvoří premiér a ministři. Premiér může sám – nezávisle určit na dobu své nepřítomnosti své zástupce, svěřuje jim vymezený okruh povinností. Nicméně, zástupců nemůže být více než dva.

V rámci struktury estonské vlády je nutné především zmínit 12 *resortních ministerstev*, jejichž obsazení je povinné. Jsou to:

1. Ministerstvo vzdělávání;
2. Ministerstvo financí;
3. Ministerstvo hospodářství;
4. Ministerstvo kultury;

5. Ministerstvo obrany;
6. Ministerstvo ochrany životního prostředí;
7. Ministerstvo zemědělství;
8. Ministerstvo sociálních věcí;
9. Ministerstvo vnitra;
10. Ministerstvo zahraničních věcí;
11. Ministerstvo spravedlnosti;
12. Ministerstvo dopravy a spojů.³⁰

Ústava předpokládá možnost rozšíření složení vlády o tzv. *ministry bez portfeje*. Jmenuje je prezident na návrh premiéra. V současnosti jsou v estonské vládě dva ministři tohoto typu, kteří jsou pověřeni úkoly v oblastech: regionální záležitosti a etnické záležitosti.³¹ Celkový počet členů vlády nemůže překročit 15 osob.

Administrativa výkonné moci se skládá z *vládních a státních* úřadů. První z nich vznikají a jsou rušeny na základě zákonů. Jejich činnost je financována z rozpočtu státu. Patří mezi ně: ministerstva, *kancelář státu, okresní shromáždění* a také ty orgány, které získaly na základě zákona kompetence v oblasti výkonné moci. Státní úřady podléhají vládním úřadům a zabývají se především jejich obsluhou nebo realizují vymezené úkoly ve sféře např. vzdělávání, kultury apod.³²

3.2 premiér vlády Estonské republiky

Premiér estonské vlády neřídí pouze práci kabinetu, ale reprezentuje ho také navenek. V souladu s ústavou je nepřipustné, aby premiér spojoval svoji funkci současně s funkcí ministra. Šéf vlády je podle ústavy jedinou osobou, která má pravomoc určit dva ministry, kteří mají právo ho zastupovat v době jeho nepřítomnosti. Veškeré podrobnosti týkající se zastupování jsou ustanovovány bezprostředně premiérem vlády.

Premiéři vlády Estonské republiky	Funkční období
Edgar Savisaar	3. dubna 1990 – 27. ledna 1992
Tiit Vähi	27. ledna 1992 – 21. října 1992
Mart Laar	21. října 1992 – 20. října 1994
Andreas Tarand	20. října 1994 – 17. dubna 1995
Tiit Vähi	17. dubna 1995 – 3. listopadu 1995
Andreas Tarand	3. listopadu 1995 – 27. února 1997
Mart Siimann	27. února 1997 – 22. března 1999
Mart Laar	22. března 1999 –

3.3 Členové vlády Estonské republiky

Základním úkolem ministrů je řízení práce resortů, které jim podléhají a to takovým způsobem, aby byla zajištěna realizace zákonů. Za tímto účelem vydávají nařízení a rozhodnutí a vykonávají jiné povinnosti, jež jim ukládá zákon.

Členové vlády, stojící v čele resortu, se tak stávají představiteli monokratického orgánu. Ministři při plnění svých úkolů využívají pomoc *kancléře ministerstva*.³³ K jeho úkolům patří

zajištění průběžného dohledu nad prací všech jednotek struktury resortu a jiných úřadů fungujících v oblasti působnosti ministerstva.

Ministři disponují právem účastnit se a mít hlas během zasedání Riigikogu nebo jeho komisi. Disponují imunitou neodpovědnosti, která může být odebrána se souhlasem většiny členů Riigikogu.

Účast ve vládě nemůže být spojená s prací v jiných státních úřadech, úřadech samosprávy, účastí v představenstvech nebo dozorčích radách hospodářských podniků. Ministrům se rovněž zakazuje provádět veškerou činnost, která zajišťuje příjem. Výjimkou může být pouze vědecká nebo pedagogická práce.

Ministra, který nemůže plnit své povinnosti, zastupuje jiný ministr určený premiérem.

3.4 Kompetence vlády

Ústava Estonské republiky v § 87 numerativně vypočítává úkoly vlády. Obecně je možné je rozdělit do následujících skupin činnosti:

- I. *Realizace vnitřní politiky státu.* V této oblasti činnosti má vláda povinnost zavádět do života zákony a schválená rozhodnutí Riigikogu a také úřední akta hlavy státu. Vláda odpovídá za koordinaci práce státních úředníků.
- II. *Tvorba práva.* Vláda má povinnost předkládat návrhy zákonů na žádost parlamentu, nebo z vlastní iniciativy.
- III. *Provádění rozpočtové politiky státu.* Na tomto místě je nutné především upozornit na tyto činnosti: příprava návrhu zákona o rozpočtu, předkládání zprávy o plnění státního rozpočtu, předkládání návrhu na schválení doplňků rozpočtu parlamentu.
- IV. *Realizace zahraniční politiky státu.* Mezi povinnosti vlády patří organizace kontaktů s jinými státy. Vláda má povinnost předkládat parlamentu k ratifikaci uzavřené mezinárodní smlouvy.³⁴
- V. *Obrana státu.* Pole působnosti vlády v této oblasti zahrnuje možnost vyhlášení výjimečného stavu. Důvodem k jeho vyhlášení jsou živelní pohromy nebo katastrofy a preventivní opatření zaměřená proti šíření epidemií. Vláda rovněž může předložit návrh na vyhlášení výjimečného stavu. V druhé uvedené situaci náleží konečné rozhodnutí Riigikogu.³⁵ Výjimečný stav může být zaveden pouze v případě ohrožení konstitučního systému Estonska. Doba trvání výjimečného stavu nemůže být delší než 3 měsíce.

3.5 Způsob práce vlády

Estonská vláda jedná na zasedáních, která mají uzavřený charakter. Na základě pozvání premiéra se zasedání vlády mohou účastnit jiné osoby, které mají právo hlasu. Z úřadů, mimo ústavních členů vlády, se zasedání účastní *tajemník státu a kancléř spravedlnosti.*

Nezbytné kvórum pro uznání pravomocnosti zasedání je tvořeno přítomným premiérem a nejméně polovinou vlády. Rozhodnutí jsou přijímána většinou hlasů, a pokud dojde během hlasování k rovnováze, je rozhodující stanovisko šéfa vlády.

Za účelem projednání zvláštních problémů může vláda rozhodnout o vytvoření *komise.* Rozhodujícím činitelem, na základě kterého se tato tělesa liší, je personální složení. Estonská vláda může vytvořit:

1. *komisi ministrů,* jejich členy jsou ministři určení vládou a osoba sekretáře státu;
2. *komise představitelů několika ministerstev,* její členové se rekrutují z úředníků, centrálních úřadů, povolává je vláda na návrh příslušných ministrů. Tento typ komise řídí ministr, nebo sekretář státu;
3. *komise specialistů,* na práci tohoto tělesa se podílejí jednak státní úředníci, jednak osoby nezaměstnané ve státní službě. V situaci, kdy by nebyl předsedou komise člen vlády, se dodatečně určuje ministr odpovědný za práci komise.

Organizační a administrativní obsluhou vlády se zabývá *kancelář státu.* Mezi její povinnosti patří plnění úkolů sloužících k zajištění průběžné spolupráce mezi vládou a parlamentem a jinými ústavními orgány státu. Kancelář má povinnost kontrolovat hierarchický soulad normativních aktů.

Úřední dokumenty vydávané vládou na úrovni usnesení a nařízení jsou publikovány v deníku „*Riigi Teataja*“.

3.6 Odpovědnost členů vlády

S otázkou *politické odpovědnosti* je úzce provázán institut vyjádření nedůvěry. Návrh na její vyslovení má právo předložit minimálně 1/5 poslanců a může se týkat osoby premiéra, ministra, nebo celé vlády. Riigikogu přijímá návrh v této věci absolutní většinou hlasů a samotné hlasování se nemůže konat dříve než po třech dnech od podání návrhu. Jediným orgánem, který může ovlivnit uspišení tohoto termínu, je samotná vláda. Vyjádření nedůvěry členu vlády znamená nutnost opustit do té doby zaujímané místo.

Vyjádření nedůvěry vládě a její pohnání k politické odpovědnosti však nemusí vždy znamenat nutnost jejího odstoupení. Pokud prezident nesouhlasí s rozhodnutím parlamentu, může na návrh vlády rozhodnout o rozpuštění Riigikogu. Na přijetí takového rozhodnutí má hlava státu 3 dny od chvíle, kdy byla vládě vyslovena nedůvěra. Tento postup nemůže hlava státu uplatnit v případě, že je vyslovena nedůvěra jednotlivému ministrovi.

V případě vyslovení nedůvěry ministrovi podává předseda Riigikogu o této skutečnosti informaci prezidentovi státu, který je povinen daného ministra odvolat.

Návrh na pohnání k politické odpovědnosti a opakované vyjádření nedůvěry z těch samých důvodů, nemůže být předložen dříve než po uplynutí 3 měsíců.

Skutečnost, že členové estonské vlády požívají imunitu nedotknutelnosti, ovlivňuje pohnání kteréhokoliv z ministrů ke kárné odpovědnosti, protože to vyžaduje předložení návrhu v této věci kancléřem spravedlnosti. Souhlas s touto formou odpovědnosti musí vyjádřit také většina členů parlamentu. Ve chvíli, kdy nabude právní moci odsouzení, vyhasínají pravomoce členu vlády.

3.7 Demise vlády

Estonská ústava vymezuje v § 93 situace, ve kterých jsou vláda nebo její členové donuceni k demisi. Demisi uděluje vždy prezident a to poté, co převezme svůj úřad nová vláda.

Za prvé vláda odstupuje po zahájení nové kadence Riigikogu, čímž umožňuje novému složení parlamentu, aby vytvořil vládu reprezentující současný stav politických sil v parlamentu.

Individuální rezignace premiéra vlády nebo jeho smrt jsou další důvody implikující nevyhnutelnost odstoupení celé vlády. Demisi vlády nemůže podat ministr, kterému byla svěřena funkce dočasného plnění povinností šéfa vlády.

K odstoupení vlády může dojít rovněž v důsledku vyslovení nedůvěry vládě nebo jejímu premiérovi parlamentem.

Od počátku devadesátých let prožívalo Estonsko několikrát politické krize, které končily demisí premiéra nebo odstoupením celých vlád. Poprvé to bylo 23. ledna 1992, kdy vyslovil Riigikogu nedůvěru premiérovi E. Savisaarovi, který požadoval po parlamentu zvětšení pravomocí pro svou vládu v hospodářské oblasti. Stejný politik, v tomto případě jako ministr vnitra, byl hlavním účastníkem tzv. „odposlouchávací aféry“, která vedla v listopadu 1995 k demisi vlády T. Väli. Koaliční spolupráce umožnila bývalému premiérovi řídit práci následující vlády. Nicméně i ten musel odstoupit za smutných okolností. Tehdy došlo k demisi v únoru 1997 v důsledku zveřejnění pozadí procesu privatizace bytů.

Poznámky:

1. Viz D. Górecki, *Republika Litewska (w): Wzajemne stosunki miedzy wladza ustawodawcza a wykonawcza (Bialorus, Czechy, Litwa, Rumunia, Slowacja, Wegry)*, Łódź 1996, s. 86.
2. J. Zielinski, *Systemy konstytucyjne Lotwy, Estonii i Litwy*, Warszawa 2000, s. 32.
3. Tamtéž, s. 90.
4. Viz cl. 92. *Konstytucja Litwy*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1994.
5. Poprvé byla litevská vláda donucena představit znovu svůj program po personálních změnách v červenci 1994, Viz Kurier Wilenski, nr 134 / 1994.
6. „Valstybės žinios“, nr 43, poz. 772.
7. Viz <http://www.lrvk.lt/anglu/vyriaus.htm>
8. D. Górecki, *Republika Litewska (w): Wzajemne stosunki...*, c. d., s. 98.
9. Složení kolegia tvoří: tajemník ministerstva, určení pracovníci ministerstva, vedoucí oddělení, služeb a inspekcí pracujících při ministerstvu.
10. Ministr hospodářství ve vládě R. Paksasa.
11. „Valstybės žinios“, nr 43, poz. 772.
12. Tyto akty jsou v litevštině označeny jako – *isakymas*, tzn. v doslovném překladu – rozkaz. Odpovídají polským nařízením. Viz D. Górecki, *Republika Litewska (w): Wzajemne stosunki...*, c. d., s. 87.
13. Viz cl. 99. *Konstytucja Litwy*, c. d., Warszawa 1994.
14. J. Zielinski, *Systemy konstytucyjne...*, c. d., Warszawa 2000, s. 67.
15. Oprávnění navrhnout záležitosti do programu jednání vlády jsou: ministři, šéfové státních úřadů, osoby řídící oblasti, primátoři republikánských měst. V omezené míře mohou tímto právem disponovat: podniky, instituce, organizace a samospráva. Je to možné až tehdy, pokud byla vyčerpána odpovídající procedura pro řešení daného problému na nižší administrativní úrovni a přijaté rozhodnutí je neuspokojivé.
16. Viz cl. 96. *Konstytucja Litwy*, c. d., Warszawa 1994.
17. The Law On Organization Of The Cabinet Of Ministers, odd. II, bod. 4, 6. Viz <http://www.mk.gov.lv/eng/cabinetofministers/regulatory/thelaw.htm>
18. Viz <http://www.mk.gov.lv/eng/cabinetofministers/regulatory/thelaw.htm>
19. Zob. <http://www.mk.gov.lv/eng/cabinetofministers/structure/welcome.htm>.
20. Zob. <http://www.mk.gov.lv/eng/cabinetofministers/structure/welcome.htm>
21. The Law On Organization..., c. d., odd. II, bod. 5.
22. J. Zielinski, *Systemy konstytucyjne...*, c. d., Warszawa 2000, s. 60.
23. Viz cl. 81. *Konstytucja Lotwy*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2001.
24. Tamtéž, čl. 46.
25. The Law On Organization..., c. d. odd. V, bod 32 a 33.

26. Tamtéž, odd. II, bod 7.
27. Viz čl. 59. *Konstytucja Lotwy*, c. d., Warszawa 2001.
28. The Law On Organization..., c. d. odd. II, bod 9.
29. Viz § 89. *Konstytucja Estonii*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2000.
30. Viz <http://www.riik.ee>
31. Tamtéž.
32. Viz J. Zielinski, *Systemy konstytucyjne...*, c. d., Warszawa 2000, s. 64 a násl.
33. Kanceléři ministerstev jsou povoláváni na návrh příslušných ministrů.
34. Viz § 87. *Konstytucja Estonii*, c. d., Warszawa 2000.
35. Tamtéž § 129.